

Til Stortingets Finanskomité

Forum for utvikling og miljø (ForUM) er et nettverk av 50 organisasjoner som jobber for en demokratisk og fredelig verden, basert på rettferdig fordeling, solidaritet, menneskerettigheter og økologisk bæreevne. Vi takker for muligheten til å delta på høring om NOU 2020:07 Verdier og ansvar, om ansvarlighetsarbeidet i Statens Pensjonsfond Utland (SPU).

Vi vil overordnet uttrykke at det er en rekke positive elementer i Mestad-utvalgets rapport, som vi håper Stortinget vil vedta. Dette vil vi argumentere nærmere for i innspillet. I tillegg vil vi kommentere på temaet forhåndsfiltrering som bare er delvis omtalt i rapporten, men som Stortinget har mulighet til å diskutere bredere og vedta å innføre som verktøy for fondet.

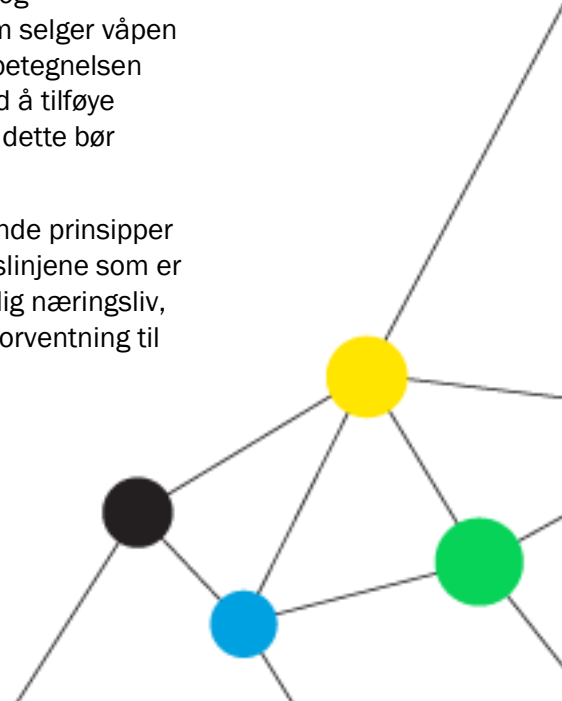
Våpenkriteriet og menneskerettigheter

ForUM vil rose utvalget for at det foreslår flere viktige endringer knyttet til investeringer i selskaper som produserer våpen og militært materiell. Forslaget om å innlemme dødelige, autonome våpen til det eksisterende våpenkriteriet er en viktig og framtidsrettet styrking av kriteriet. Vi støtter også forslaget om å innlemme listen av våpen inn i retningslinjene, og at det presiseres i innstillingen at listen ikke er uttømmende, som foreslått av utvalget. Vi støtter i tillegg forslaget om å utvide kjernevåpenkriteriet til å inkludere leveringsplattformer som kun kan benyttes av kjernevåpen.

Forslaget om et selvstendig kriterium for uttrekk for selskaper som selger våpen til stater som bruker dem til å bryte folkeretten vil også være et viktig tillegg til det eksisterende regelverket. Samtidig ser vi at det finnes smutthull som må tettes dersom de foreslåtte endringene skal ha effekt. Det ene smutthullet er at utvalgets forslag kun dekker våpen, og ikke militært utstyr generelt. Med denne formuleringen kan det åpnes for at f.eks. ammunisjon ikke skal dekkes av kriteriet, noe som vil være svært uheldig.

Videre er det problematisk at forslaget bruker formuleringen «alvorlige og systematiske» brudd på humanitærretten når det gjelder selskaper som selger våpen til parter i væpnede konflikter. Internasjonale rammeverk bruker kun betegnelsen “grave”, altså alvorlige brudd på humanitærretten. Vi frykter at man ved å tilføye “systematiske” vil sette en for høy terskel for kriteriet, og mener derfor dette bør droppes.

ForUM er videre positive til at utvalget foreslår å fremheve FNs veiledende prinsipper for ansvarlig næringsliv (UNGP) i fondets mandat, i tillegg til de retningslinjene som er beskrevet i dag. UNGP er det mest anerkjente rammeverket for ansvarlig næringsliv, og ved å ta det inn i mandatet vil man ytterligere understreke fondets forventning til selskaper om å følge rammeverket.

Vi er også glade for å se at utvalget foreslår å fjerne eksemplene som er listet opp i forbindelse med menneskerettighetskriteriet, i tråd med anbefalingene fra flere sivilsamfunnsorganisasjoner. Eksemplene har aldri vært ment som en uttømmende liste over brudd som omfattes av kriteriet, og det er ikke hensiktsmessig å liste opp alle menneskerettighetsbrudd som potensielt kan omfattes. Det mest hensiktsmessige vil derfor være å fjerne eksemplene, og på denne måten unngå unødig usikkerhet rundt kriteriet.

Forhåndsfiltrering

Forhåndsfiltrering er et verktøy som tas i bruk av stadig flere institusjonelle investorer i dag. Forhåndsfiltrering kan ta ulike former, og omtales på forskjellige måter i faglitteraturen, men for å unngå uklarhet vil vi her referere til forhåndsfiltrering som en risikobasert filtrering gjort på selskapsnivå i forkant av en investering.

Mestad-utvalget har ikke inkludert forhåndsfiltrering i sine forslag, og viser til at det å kommentere på investeringsverktøy ligger på siden av utvalgets mandat. Rapporten diskuterer likevel enkelte aspekter ved filtrering i kapittel 19, og fører i hovedsak to hovedargumenter mot forhåndsfiltrering som verktøy. Vi vil her svare på det vi anser som rapportens hovedargumenter, samt bidra med ytterligere argumenter for hvorfor risikobasert filtrering kan være et nyttig verktøy i fondets ansvarlighetsarbeid.

Det ene argumentet rapporten fremmer mot forhåndsfiltrering er at de eksisterende indeksene er for upresise og legger for mye fokus på selskapers egen rapportering, samt at indeksene kan variere i sine vurderinger av enkelt-selskaper. ForUM mener dette først og fremst vil være et problem for investorer som ikke gjør selvstendige vurderinger av selskaper, og at det bør være lite problematisk for en investor med NBIMs ressurser. NBIM har allerede mye informasjon om selskaper gjennom selskapsdialog og rapportering på forventningsdokumentene, og det bør være uproblematisk for fondet å bruke denne kunnskapen i en selvstendig vurdering av indeksleverandørenes lister.

Da dette er prosesser fondet allerede gjennomfører i dag vil det heller ikke være spesielt dyrt eller byråkratiserende å innføre risikobasert forhåndsfiltrering, som enkelte har argumentert med. Snarere vil vi argumentere for at det finnes sterke økonomiske argumenter for å innføre forhåndsfiltrering. Fondets eget mandat legger til grunn at langsiktig økonomisk avkastning avhenger av en bærekraftig utvikling i økonomisk, miljømessig og samfunnsmessig forstand. Det betyr at økt risiko for at fondet tar en større økonomisk risiko dersom det opererer i selskaper som ikke opererer på en bærekraftig måte. Når stadig flere investorer benytter seg av forhåndsfiltrering er det fordi de anerkjenner sammenhengen mellom langsiktig avkastning og bærekraft.

Det kan også argumenteres for at forhåndsfiltrering ikke er mer upresist enn det fondet allerede gjør ved uttrekk i dag. Med de begrensede ressursene som finnes i Etikkrådet er det kun et fåtall av alle potensielle brudd på retningslinjene som blir undersøkt, og det er ikke gitt at å gjøre uttrekk i etterkant er et mer treffsikkert verktøy enn å gjennomføre forhåndsfiltreringer.

Det andre argumentet rapporten viser til er at det ikke er nok overlapp mellom uttrekkskriteriene og kriterier for filtrering, noe som fører til at selskaper potensielt kan utelukkes selv om de ikke filtreres ut og vice versa. Til dette vil vi påpeke at forhåndsfiltrering og eksklusjon er forskjellige verktøy med ulik funksjon. Etikkrådets vurderinger tar for seg konkrete tilfeller av pågående brudd på de etiske retningslinjene og vurderer selskapene etter disse. Etikkrådets rolle er dermed å kvalitetssikre investeringene som allerede er gjennomført.

Forhåndsfiltrering er på sin side et verktøy for å redusere risikoen for å bli involvert i selskaper som bedriver normbrudd. At selskaper kan bli plukket opp av ett verktøy, men ikke det andre, er derfor ikke et argument mot forhåndsfiltrering. Derimot viser det at det er behov for gode ansvarlighetsverktøy i alle stadier av en investering. Risikobasert forhåndsfiltrering og uttrekk er derfor to forskjellige verktøy, som skal supplere hverandre og ikke nødvendigvis overlapse.

Ved å filtrere ut selskapene med lavest score, heller enn å kaste dem ut etter at en investering har funnet sted, skapes det også et positivt incentiv for selskaper til å gradvis styrke sitt ansvarlighetsarbeid og redusere risiko. På denne måten vil filtrering fungere som en gulrot for selskaper, som vil fungere som et supplement til eksisterende verktøy. Dersom UNGP fremheves i mandatet vil de også kunne utgjøre et naturlig utgangspunkt for forhåndsfiltrering, noe som vil gi fondet et godt verktøy til å oppmuntre selskaper til å følge retningslinjer for ansvarlighet.

Klima- og miljørisiko

På samme måte som at fondets langsiktige avkastning avhenger av ansvarlig selskapsvirksomhet, avhenger den langsiktige avkastningen også av at verden klarer å møte målene i Paris-avtalen. Konsekvensene av ikke å nå disse målene vil være dramatiske for verdensøkonomien og utgjør en alvorlig trussel for fondets langsiktige avkastning. Det er i fondets egeninteresse at verden når klimamålene, og porteføljen må justeres deretter. Denne forståelsen har allerede begynt å bre seg også i verdensøkonomien. De siste årene har stadig flere av verdens største økonomier, blant annet EU og Kina, skjerpet sine klimamål og utviklingen av fornybar energi går stadig raskere. BlackRock, verdens største investeringsfond, annonserte ved starten av året at de vil redusere klimarisikoen i fondet.

ForUM vil også kommentere på rapportens argumentasjon rundt det adferdsbaserte klimakriteriet. Rapporten foreslår ikke å endre ordlyden i kriteriet, men søker heller å

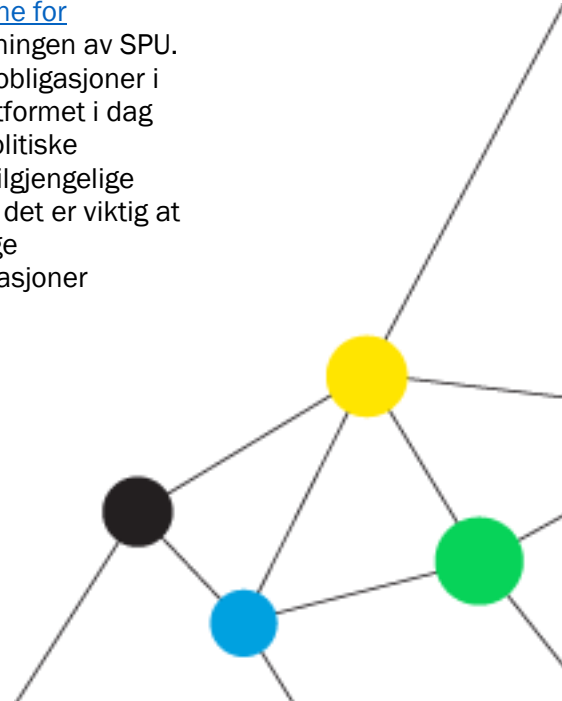
“bidra til større klarhet i anvendelsen” av kriteriet. ForUM viser til at kriteriet har vært en del av fondets etiske rammeverk i flere år allerede, uten at det har hatt stor effekt. Vi opplever derfor rapporten er passiv i sin behandling av dette kriteriet, og mener det er behov for en tydeligere formulering for at kriteriet skal kunne operasjonaliseres. Som rapporten selv viser til er det i hovedsak kullselskaper som dekkes av kriteriet slik formuleringen er i dag, og en skjerpelse av kriteriet vil kunne omfatte andre selskaper i ikke-fornybar sektor som ikke viser vilje til å omstille og som i dag ikke dekkes av kriteriet.

De menneskelige og miljømessige konsekvensene av ikke å nå Paris-avtalen vil være katastrofale. I omstillingen til et fornybarsamfunn kan det ikke lenger være etisk forsvarlig at selskapers virksomhet motarbeider målene i Paris-avtalen. Dette må gjenspeiles i fondets etiske rammeverk. ForUM mener at det må settes forventninger til at selskaper fondet er investert i selv rapporterer på hvordan de bidrar til å nå målene i Paris-avtalen, og at selskaper som aktivt motarbeider målene må risikere utestengelse fra fondet. Dette kan gjøres enklest gjennom å inkorporere Paris-målene inn i §3, ledd d i det etiske regelverket, som dekker “handling eller unnløtelser som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser”.

Governance

ForUM er positive til at utvalget foreslår å legge til «annen grov kriminalitet» som grunnlag for uttrekk i det eksisterende korrupsjonskriteriet. Vi ber komiteen om å gå inn for dette forslaget, og at det samtidig vedtas at NBIM oppdaterer forventningsdokumentet om skatt og åpenhet, så det blir klart for selskapene at skatteunndragelse kan føre til nedsalg eller uttrekk. Åpenhet om eierskap, land-for-land rapportering og selskapsstruktur bør være en sentral del av SPU's selskapsdialog og vektlegges i en investeringsbeslutning. Det bør lyse en varselampe hvis selskap skårer dårlig på åpenhet. Vi viser ellers til Tax Justice Network sitt forslag, og stiller oss bak deres innspill.

ForUM stiller seg videre bak utvalgets konklusjoner i drøfting av statsobligasjonsunntaket (12.2). I tillegg vil vi løfte fram at fondets [rutine for godkjenning av statsobligasjoner](#) bør innlemmes i mandatet for forvaltningen av SPU. Å innlemme formuleringer knyttet til godkjenning av utstedere av statsobligasjoner i fondets mandat vil styrke bestemmelsenes posisjon. Slik rutinene er utformet i dag er det ikke påkrevet at eventuelle endringer i ordlyd er gjenstand for politiske drøftinger og vedtak. Krav til at rutinens formuleringer forblir offentlig tilgjengelige styrkes også dersom disse inkluderes i mandatet. ForUM mener derfor det er viktig at åpenheten og den demokratiske innflytelsen over ordlyden i slike viktige bestemmelser styrkes gjennom at Rutine for godkjenning av statsobligasjoner innlemmes i forskriften.

Åpenhet og dialog i fondet

ForUM støtter utvalgets forslag om å styrke Etikkrådets arbeid med to årsverk. Å holde øye med over 9000 selskaper er en enorm oppgave, og flere årsverk vil styrke rådets kapasitet til å håndheve de etiske retningslinjene. Samtidig anerkjenner vi at rådets rolle alltid vil være å følge opp de mest alvorlige tilfellene av potensielle brudd på retningslinjene, og at det er behov for flere verktøy i ansvarlighetsarbeidet som kan plukke opp selskaper før situasjonen blir så alvorlig at det må behandles av Etikkrådet.

ForUM er glade for at rapporten peker på behovet for en tydeligere samordning mellom NBIM og Etikkrådet, og er enige i at åpenhet er et grunnleggende premiss for tilliten til fondet. Samtidig er nettopp åpenhet rundt selskapsdialog og stemmegivning noe sivilsamfunn har etterspurt over tid, men som ikke behandles i rapporten. NBIM har et forvalteransvar for det norske folk, og plikter å holde eierne orientert ikke bare om økonomisk avkastning, men også hvilke vurderinger som gjøres i eierskapsdialogen. ForUM mener NBIM må utvise enda mer åpenhet på dette området, spesielt når det gjelder selskaper som over tid mislykkes i å møte fondets forventninger uttrykt i forventningsdokumentene. Hvordan fondet måler fremgang, og hva som skal til for at selskaper med manglende fremgang rapporteres videre til Etikkrådet er noe det i dag er lite åpenhet rundt.

Kathrine Sund Henriksen
Daglig leder for Forum for utvikling og miljø

